

Original article

8-10 Yaş Çocukların Kariyer Gelişimlerinin İncelenmesi Examining the Career Development of Children Aged 8-10

Dilek Suyabatmaz ^{a,*} & İrfan Nihan Demirel ^b

^aRize Denizciler Primary School, Ministry of Education, Rize, Türkiye

^bFine Arts, Recep Tayyip Erdoğan University, Recep Tayyip Erdoğan University, Rize, Türkiye

Özet

Araştırmanın amacı, 8-10 yaş çocukların kariyer gelişimlerini incelemektir. Araştırma yakınsayan paralel desen yaklaşımına göre yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma gurubunu, Karadeniz Bölgesinde yer alan bir devlet okulunun 3 ve 4. sınıflarında öğrenim gören 8-10 yaş aralığındaki toplam 247 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın nicel boyutunda “Çocuklar için Kariyer Gelişim Ölçeği (ÇKGÖ)”¹; nitel boyutunda ise, öğrencilerin ileride sahip olmak istedikleri meslekler ile ilgili çizmiş oldukları resim (uygulama) çalışmaları kullanılmıştır. Araştırma sonucunda 8-10 yaş aralığındaki çocukların kariyer gelişimlerine yönelik algılarının tam olarak gelişmediği, mesleki tercihlerini kendi ilgi alanları doğrultusunda şekillendirme yetisi kazanamadıkları, mesleki profil açısından kendilerini yeterince tanımadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca yaş seviyesi arttıkça geleceğe yönelik ders, okul faaliyetleri, mesleki seçim gibi konularda planlama yapmaya yönelik eğilimin de arttığı görülmüştür. Çocukların kariyer gelişimlerini küçük yaşlardan itibaren destekleyecek uygulamalara, ilkokul müfredatlarında daha fazla yer verilmesi ve kariyer danışmanlığı uygulamalarında kullanılan envanterlerin ilkokul düzeyine uyarlamalarının sağlanması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kariyer, Kariyer Gelişimi, İlkokul Döneminde Kariyer Gelişimi.

Abstract

The aim of the study is to examine the career development of children aged 8-10. The study was conducted according to the convergent parallel design approach. The study group consists of 247 students aged 8-10 who are studying in the 3rd and 4th grades of a public school in the Black Sea Region. The “Career Development Scale for Children (CDS)”¹ was used in the quantitative dimension of the study; and the pictures (application) studies that the students drew about the professions they wanted to have in the future were used in the qualitative dimension. As a result of the study, it was determined that the perceptions of children aged 8-10 regarding their career development were not fully developed, they did not gain the ability to shape their professional preferences in line with their own interests, and they did not know themselves sufficiently in terms of their professional profile. In addition, it was observed that the tendency to plan for future courses, school activities, and professional choices increased as the age group increased. It is recommended that practices that will support children’s career development from an early age be given more place in primary school curricula and that the inventories used in career counseling practices be adapted to the primary school level.

Keywords: Career, Career Development, Career Development In Primary School.

Received: 22 November 2024 * **Accepted:** 29 December 2024 * **DOI:** <https://doi.org/10.29329/jsve.2024.1097.7>

* Corresponding author:

İrfan Nihan Demirel, Assoc. Prof., Fine Arts, Recep Tayyip Erdoğan University, Rize, Türkiye.
Email: nihan.demirel@erdogan.edu.tr

GİRİŞ

Kariyer gelişimi, bireyin ilgi ve yeteneklerinin farkına vardığı, benlik algısı geliştirdiği, gelecekte yapmak istediği meslek ile ilgili kararlar aldığı ve seçtiği meslekle ilgili roller üstlendiği, yaşam boyu devam eden kompleks bir süreçtir (Super, 1990). Bireyin meslek seçimi ve kariyer süreci, çocukluğundan itibaren karşılaştığı olay ve olgulara göre şekillenmektedir. Kariyer gelişimini açıklayan birçok tanım, bu sürecin bireyin çocukluğundan itibaren başladığını göstermektedir. Dolayısıyla da meslek seçimi bireyin sadece ergenlik ve yetişkinlikte verdiği bir karar değildir (Ginzberg vd., 1951; Super, 1990). Kariyer gelişiminin yaşam boyu sürdüğünü vurgulayan ve kariyer edinimini gelişimsel bir süreç olarak ele alan Super, bu konuda literatüre önemli katkılarda bulunan araştırmacıların başında gelmektedir. Super, kariyer gelişimini yaşam boyu devam eden gelişimsel bir süreç olarak ele almıştır. Super'ın (1990) yaşam boyu öğrenme yaklaşımına göre kariyer gelişimi dönemler halinde gerçekleşmektedir.

4-14 yaş aralığı çocuklarda, meslek kavramının oluşmaya başladığı evredir. Bu yaş aralığında çocuklar çevresindeki farklı mesleklerin farkına vararak, mesleklerle ilgili hayal kurmaya başlamaktadırlar (Eryılmaz ve Mutlu, 2017). Bu dönemde birey sürekli çevresindeki olay ve olguları gözleme durumundadır. Çevresindeki insanların farklı ilgi, merak ve uğraşları olduğunu fark etmekte, çevresindeki bireylerle özdeşim kurmaya başlamakta ve onları rol model olarak gelecekle ilgili hayaller kurmaktadır (Ültanır, 2014). Kariyer gelişimi sürecinin bireyin, öz benliği, ilgileri, ihtiyaçları, öğrenme şekilleri, zaman yönetimi gibi farklı birçok yönü ile alakalı olduğu dile getirilmektedir (Yaylacı, 2007). Bireyin güçlü ve zayıf yönlerini bilmesi, meslek seçimi ve sonrasında kariyer gelişim sürecini etkilemektedir (Barnes vd., 2011). Bireyin öz farkındalığı gelişmediği sürece kariyer farkındalığının da sekteye uğrayacağı düşünülmektedir (Miller, 1989). Dolayısıyla bireyin öz benliğini tanıması, ilgi ve yeteneklerinin farkında olması, yapmak istediklerine karar vermesi kariyer gelişim sürecinde belirleyici bir etkiye sahiptir (Özyürek, 2013; Wise, vd., 1976).

Kariyer gelişim sürecinde bireylerin yakın çevresindeki kişilerin etkili olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Birey bu süreçte ilk olarak ailesinden etkilenmekte, anne ve babasını gözlemleyerek, onların farklı görev ve sorumlulukları olduğunu fark etmektedir (Seligman, 1980 Akt. Bostancı, 2014). Roe (1956), bireyin meslek seçiminde anne babanın fikirlerinin belirleyici nitelikte olduğunu belirtmektedir. Anne babanın mesleklerin değerlerine yönelik fikirleri, bireyin karar verme sürecine etki etmektedir. Bu doğrultuda olumlu anne baba tutumlarının, bireylerin kariyer gelişimlerine olumlu etki yaptığı belirtilmektedir (Bacanlı ve Sürürcü, 2011; Kutlu ve Apaydın, 2019). Anne baba tutumlarının yanı sıra bireyin yaşadığı çevrenin sosyoekonomik yapısı da bireyin mesleki karar verme sürecinde etkili olabilmektedir. Bireylerin kariyer gelişiminin olumlu yönde ilerleyebilmesi için kendisine sunulan olanakların çeşitliliği de etkili olmaktadır. Bu nedenle bireyin içinde bulunduğu toplumun sosyoekonomik düzeyi de sınırlayıcı etkiye sahiptir. McMahon ve Watson (2008), bireye

tanınan olanakların kariyerine karar vermede kullanacağı bilgileri çeşitlendirdiğini ve kariyer gelişim sürecinin daha sağlıklı biçimde geçirilmesinde etkili olduğunu belirtmektedirler. Super (1990) özellikle bireyin çocukluk döneminde kariyer gelişimine verilen destek sayesinde, sonraki dönemlerde karar verme süreçlerinin kolaylaşacağını öne sürmektedir. Bu nedenle çocukların kariyer gelişimlerini dokuz boyutta (bilgi, merak, araştırma, benlik kavramı, denetim odağı, ilgi, planlılık, zaman perspektifi ve anahtar figürler) incelediği çocuklukta kariyer gelişim modeli hazırlamıştır (Super, 1990):

Bilgi

Bir bireyin herhangi bir konuda gelişimi için şüphesiz en temel unsurlardan biridir. Kariyer gelişimi açısından ele alındığında, bireyin mesleklerle ilgili yeterli bilgiye sahip olabilmesi, kariyer gelişim sürecini olumlu geçirebilmesi için temel koşullardan biridir. Piaget (1972) yaptığı araştırmalarda bireylerin bilgiyi edinme ve işleme dönemleri üzerinde durmuştur. Piaget (1972), duyuşal-motor, işlem öncesi, somut işlemler, soyut işlemler dönemi olmak üzere bilişsel gelişimi dört ana dönem şeklinde ele almıştır. 7-11 yaş aralığını kapsayan somut işlemler dönemi, bilgiyi işleme açısından önemli bir dönemdir. Somut işlemler döneminde bulunan ilkökul çağındaki çocuklar, somut olarak desteklenen bilgileri daha kolay öğrenebilmektedirler (Piaget,1972 Aktaran Kutal ve Şahin, 2016).

Kariyer gelişimi açısından baktığımızda, çocuk mesleklerle ilgili somutlaştırarak verilen bilgileri daha kolay öğrenebilmektedir. Bu nedenle mesleklerle ilgili bilgilerin, nesnelere desteklenerek aktarılması, bilgiyi edinmelerinde kolaylık sağlamaktadır. Örneğin doktorluk mesleği hakkında bilgi verilmesi esnasında doktorların mesleki yaşamlarında kullandıkları stetoskop, ateşölçer gibi aletlerin çocuğa tanıtılması, çocuğun bu meslekle ilgili bilgileri daha kolay ve kalıcı şekilde edinmesini sağlayabilmektedir. Bu sayede çocuk mesleklerle ilgili daha gerçekçi hayaller kurabilir.

Merak

Jordaan (1963)'a göre bir bireyin hayatında sosyal ve fiziksel özelliklerin değişime uğraması merak duygusunu geliştirmektedir. Birey kafasını karıştıran yeni bir bilgi ya da nesne ile karşılaştığında, bu yeni uyarıcıya uyum sağlamaya çalışmakta, onu anlamlandırma ve hayatına katma eğiliminde olmaktadır. Hayal kurma davranışı, bireyin uyarıcıyı anlamlandırmasında etkili rol oynamaktadır. Örneğin bir çocuk, oyuncak bir direksiyonla oynarken kendini bir sürücü gibi hayal etmekte ve sürücü davranışları sergilemektedir. Bu nedenle ilkökul dönemindeki çocuklarda merak duygusunun gelişebilmesi için hayal kurma davranışı desteklenmelidir. Özellikle mesleklerle ilgili merak ettiklerini öğrenmesi ve hayal kurması, sonraki dönemlerde kariyer farkındalığı edinmesine olumlu katkı sağlayacaktır (Super, 1990).

Araştırma

Merak duygusunun akabinde ortaya çıkan bir davranıştır. Bireyler çocukluk döneminde merak duygusu ile gelen araştırma isteğini oyunlar vasıtasıyla gidermeye çalışmaktadırlar (Can, 2012). Çocuklarda keşfetme dürtüsü engellendiğinde, çocuğun merak ve ilgisinin azalması, içine kapanması gibi olumsuz sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Bu durum çocuğun gelişimine olumsuz yönde etki etmektedir. Kariyer gelişimi açısından düşündüğümüzde araştırma dürtüsü engellenen bir çocuk mesleklerle ilgili merak ettiği şeyleri keşfetme davranışından vazgeçecek, bu nedenle mesleklerle ilgili gerekli bilgi ve farkındalığa sahip olmadan bir üst basamağa geçecektir. Bunun sonucunda ise olumlu bir meslek ve kariyer edinme süreci yaşayamayacaktır (Özyürek, 2013). Bu nedenle özellikle ilkokul çağındaki çocukların araştırma dürtüleri ve keşfetme davranışları desteklenmelidir.

Benlik Kavramı

Benlik kavramı Super (1990)'ın gelişim modelinin merkezidir. Benlik kavramı bireyin kendisini nasıl algıladığını ifade etmektedir. Çevresine karşı merak ve ilgi ile yaklaşan, araştıran, rol modeller edinen çocuğun benlik kavramı gelişmeye başlamakta, kendisi ve çevresindeki insanlar arasındaki benzerlik ve farklılıkları irdelemektedir. Zamanla kendini daha iyi tanımakta, ilgi ve istekleri netleşmeye başlamaktadır. Çocuğun kendini tanıması karar verme yetisinin gelişiminde de etkilidir. Benlik kavramını kazanan, kendini tanıyan bir çocuk kariyer gelişimi sürecini daha başarılı biçimde gerçekleştirecektir (Betz, 1994).

Denetim Odağı

Çocuklar zamanla çevrelerini daha fazla kontrol altında tutma eğilimindedirler. Çevrelerinden gelen dönütlere göre davranışlarını daha çok kontrol altında tutmaya başlamakta, kurallara üst düzeyde uyma eğilimi göstermektedirler. Bu dönemde özellikle ebeveynlerinden ve öğretmenlerinden gelen dönütler çocuğun öz kontrollerini etkilemektedir (Sapmaz, 2010).

İlgi

Bireyde merak duygusu uyandıran, dikkatini çeken durum olarak tanımlanmaktadır (Bostancı, 2015). Çocuğun mesleklerle ilgili kurduğu hayaller zamanla ilgiye dönüşmektedir. Çocuklar çevrelerindeki meslekleri keşfettikçe bazı mesleklere karşı ilgileri artmaktadır. Tracey (2002), ilgilerin ve yeterlilik duygusu gelişiminin birbirlerini etkilediğini savunmaktadır. Çocuğun yaşı ilerledikçe ilgi duyduğu şeylerde daralma meydana gelmektedir. Bu durum çocuğun benlik algısının güçlenmesi, kendini daha iyi tanımaya başlamasıyla alakalıdır. Çocuklarla ilgileri hakkında konuşulması ve çocukların ilgilerinin desteklenmesi kariyer gelişimini olumlu yönde etkilemektedir.

Planlama

Planlama benlik kavramını kazanmaya başlayan çocuğun kariyeriyle ilgili aldığı kararları gerçekleştirebilme isteği ile ortaya çıkmaktadır. Kendini tanımaya başlayan, ilgi ve ihtiyaçlarının farkında olan çocuk, geleceğiyle ilgili daha gerçekçi planlar yapmaya başlamakta ve bu planları gerçekleştirebilmeye yönelik adımlar atmaktadır. Benlik kavramının farkında olan ve geleceği ile ilgili planlar yapan çocuklar kariyer gelişimini daha sağlam temeller üzerine oturtmaktadır (Bostancı, 2015).

Zaman Perspektifi

Çocuğun geçmiş, şimdi ve gelecek algısı kazanmasıyla ilgili bir durumdur. Çocukta zaman algısı geliştikçe geleceği hakkında düşünme ve plan yapma davranışı sıklık kazanmaktadır. Çocuk ilgi duyup hayal kurmaya başladığı meslekle ilgili gelecek dönemlerde daha çok araştırma yapıp bilgi sahibi edinmesi gerektiğinin farkına varmakta ve gelecek süreçlerle ilgili plan yapmaya başlamaktadır. İlkokul döneminde kariyeriyle ilgili hayal kurmaya başlayan çocuk, ortaokul dönemine geldiğinde ilgileri doğrultusunda daha gerçekçi planlar yapmakta, geleceği ile ilgili yaptığı planlar doğrultusunda kendini geliştirmeye yönelmektedir (Super, 1990).

Anahtar Figür

Çocukların yakın çevrelerinde gördükleri meslek çalışanlarını rol model olarak benimseme durumudur. Rich (1979) araştırmasında çocukların en çok yakın çevresindeki meslekleri bildiği ve rol model aldığı sonucuna ulaşmıştır. Çocuğun günlük hayatında karşılaştığı meslek çalışanlarının işlerini yapma şekillerini taklit etmesi mesleği öğrenme yöntemlerinden biridir. Çocuk oyunlarında kullandığı bu taklit etme davranışı sonucunda mesleğin kendisine uygun olduğunu düşünerek, bu mesleğe karşı ilgisini arttırabilmekte ya da tersi yönde düşünerek mesleğin kendisine uygun olmadığına karar verebilmektedir (Bandura, vd., 2001). Trice ve Tillapaugh (1991) çalışmalarında çocukların, özellikle ebeveynlerinin mesleklerine ilgi duydukları ve onları taklit etme eğiliminde olduklarını ortaya koymuşlardır. Super (1990), benlik kavramının gelişiminde rol modellerin önemi üzerinde durmuş ve çocuğun rol model aldığı kişilerin, gelişiminde etkili olduğunun unutulmaması gerektiğini belirtmiştir.

Temel eğitim döneminde çocukların okulda ve okul dışında yaptıkları etkinlikler onların kariyer gelişimlerini temsil etmektedir. Çünkü çocuklar, bu etkinlikler aracılığıyla kendilerine ve mesleklere karşı bir bakış açısı geliştirmektedirler (Niles ve Harris-Bowlsbey, 2013). Çocukların sağlıklı bir benlik algısı ve mesleklere yönelik doğru bir bakış açısı oluşturabilmesi için gelecekle ilgilenmeye başlama, kendi yaşamları üzerinde kontrolünün olduğunu bilme ve bu yöndeki kontrolünü artırma, okuldaki ve okul dışı etkinliklerde başarılı olabileceğine dair yetkinlik inancına sahip olma, başarıya ve sağlıklı bir benlik kavramı oluşturmaya götürecekt tutumlara ve çalışma becerilerine sahip olma gibi kariyer gelişim görevlerini yerine getirmesi gerekmektedir (Super 1990).

Çocukluk döneminin kariyer gelişimi sırasında önem taşıdığı farklı kaynaklarda (McMahon ve Watson 2008, Schultheiss 2008) vurgulanmasına rağmen bu dönemdeki çocukların kariyer gelişimleriyle ilgili çalışmaların ulaşılabilen literatür kapsamında sınırlı sayıda olduğu ve kariyer gelişimi ile ilgili çalışmaların ortaöğretim ve üst kademelerde yoğunlaştığı görülmüştür. Hill, vd., (2003); Patton ve Creed (2001), Tunner, vd. (2004), ortaöğretim ve daha üst kademelerdeki çocukların kariyer gelişimlerine yönelik çalışmalar yapmış ve sonuçlarını paylaşmışlardır. Ülkemizde ise Can ve Taylı (2014), Yazıcıoğlu (2008), Bacanlı (2012) gibi araştırmacıların ortaokul ve lise döneminde kariyer gelişimi ile ilgili çalışmalar yaptıkları görülmektedir.

Küçük yaşlardan itibaren kariyer bilinç ve farkındalığı çocukların sağlıklı bilişsel, sosyal, fiziksel ve duygusal gelişimleri açısından önem arz etmektedir. Nitekim çocuklar büyüyüp geliştikçe, yaşadıkları deneyim ve tecrübelerle bağlı olarak ilgi alanları da gelişmekte, gözlem yolu ile yakın çevrelerindeki kişilerin mesleki rollerini benimsemekte ve kendi yetilerini fark ederek sahip oldukları becerilerden nasıl yararlanacaklarını öğrenmektedirler (Super, 1990). Bu nedenle çocukların ileriki dönemlerde sağlıklı bir kariyer seçim süreci geçirebilmeleri için kendilerini tanımaları, güçlü ve zayıf yönlerinin farkına varmaları, ilgi ve becerilerini fark etmeleri gerekmektedir. Bu düşünceden hareketle araştırmada 8-10 yaş çocukların kariyer gelişimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel ve nicel desenlerin güçlü yönlerini kullanarak veri setinin daha detaylı ve kapsamlı anlaşılmasını sağlamak (Mills ve Gay, 2016) amacıyla, karma yöntem kullanılmıştır. Karma yöntem, bir araştırma probleminin çözümünde nicel ve nitel araştırma, yöntem ve tekniklerini birleştiren ve problemin çözümü için daha etkili öneriler sunan bir araştırma yöntemidir (Creswell, 2014; Plano Clark ve Ivankova, 2018). Bu doğrultuda araştırmada karma yöntem araştırma desenlerinden yakınsayan paralel desen yaklaşımı kullanılmıştır. Yakınsayan paralel desende araştırmanın nitel ve nicel süreci eş zamanlı olarak uygulanmakta, her iki araştırma boyutu birbirinden ayrı tutularak, toplanan veriler ayrı ayrı analiz edilmekte ve elde edilen sonuçlar genel yorumlama aşamasında birleştirilmektedir (Creswell ve Plano Clark, 2018).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Karadeniz Bölgesinde yer alan bir devlet okulunun 3 ve 4. sınıflarında öğrenim gören 8-10 yaş aralığındaki 247 (kız, 119; erkek, 128) öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma grubunun cinsiyet ve yaş değişkenine göre demografik özellikleri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Cinsiyet ve Yaş Değişkenine Göre Demografik Özellikleri

Yaş Aralığı	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
8-9 Yaş	47	47,0	53	53,0	100	100
9-10 Yaş	72	49,0	75	51,0	147	100
Toplam	119	100	128	100	247	100

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan 8-9 yaş aralığındaki öğrencilerin %47,0'sinin kadın ve %53,0'ünün erkek olduğu; 9-10 yaş aralığındaki öğrencilerin %49,0'unun kadın ve %51,0'inin erkek olduğu görülmektedir. Yine tablodan 8-9 yaş aralığında “100” ve 9-10 yaş aralığında toplamda “147” katılımcı olduğu görülmektedir. Çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemine göre belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme yönteminde önceden belirlenmiş birtakım kriterleri karşılayan durumlar çalışılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu doğrultuda araştırmada Milli Eğitim Bakanlığı Öğretim Programları incelenerek, öğrencilerin kariyer gelişimine belirli kazanımlar doğrultusunda yer verilen ilkökul 3. sınıf düzeyi çalışma grubunun belirlenmesinde bir ölçüt olarak kabul edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Çocuklar için Kariyer Gelişimi Ölçeği (ÇKGÖ)

Araştırmanın nicel boyutunda çocukların kariyer gelişimlerini ölçmek amacıyla geliştirilen, teorik temeli Super'ın (1990) çocuklukta kariyer gelişimi modeline dayandırılan ve Türkçe'ye uyarlaması Bacanlı, vd., (2007) tarafından yapılan “Çocuklar için Kariyer Gelişim Ölçeği (ÇKGÖ)” kullanılmıştır. 52 maddeden oluşan ÇKGÖ'nin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmış ve ölçeğin orijinal formunda olduğu gibi planlama (11 madde), benlik kavramı (6 madde), bilgi (6 madde), ilgiler (6 madde), denetim odağı (7 madde), merak/araştırma (7 madde), anahtar figürler (5 madde), zaman perspektifi (4 madde) olmak üzere 8 alt faktörden oluştuğu tespit edilmiştir. Ölçeğin geneli ve alt faktörlerine ilişkin güvenirlik sonuçları şu şekildedir: Ölçek geneli (52 madde; $\alpha= 0,78$); bilgi (6 madde; $\alpha= 0,64$), merak/araştırma (7 madde; $\alpha= 0,60$), ilgiler (6 madde; $\alpha= 0,64$), denetim odağı (7 madde; $\alpha= 0,76$), anahtar figürler (5 madde; $\alpha= 0,49$), zaman perspektifi (4 madde; $\alpha= 0,65$), planlama (11 madde; $\alpha= 0,81$) ve benlik kavramı (6 madde; $\alpha= 0,73$).

Resim (Uygulama) Çalışmaları

Araştırmanın nitel boyutunda öğrencilerin ileride sahip olmak istedikleri mesleklerle ilgili çizdikleri resimler değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda öğrencilere, “Bir zaman makinesinin içinde olduğunuzu hayal edin. Zaman makinesi sizi alıp yirmi yıl sonraya götürüyor. Büyümüş, meslek sahibi olmuş, iş yerinizde çalışıyorsunuz. Seçtiğiniz mesleği anlatan bir resim çizin” komutu verilerek, mesleki tercihlerini anlatan bir resim yapmaları istenmiştir. Uygulama çalışmaları görsel sanatlar dersinde

yaptırılmış ve kariyer gelişim ölçeği ile uygulanmıştır. Öğrencilere resim çalışmalarını yapabilmeleri için iki ders saati süre verilmiştir. Resim çalışmaları tamamlandıktan sonra öğrencilerden, resim kâğıtlarının arkasına, uygulamanın güvenilirliğinin sağlanması amacıyla resimlerinde anlatmak istedikleri duyguları detaylı bir şekilde yazmaları istenmiştir. Uygulama çalışmalarından elde edilen veriler, öğrencilerin kariyer gelişimlerine bağlı olarak mesleki yönelimleri arasında nasıl bir ilişki kurduklarını belirlemek amacıyla kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Nicel Verilerin Analizi

Nicel verilerin analizinde hangi analiz tekniklerinin kullanılacağına karar vermek için normallik testi yapılmıştır. Normallik testinde verilerin normal dağılım özelliği gösterip göstermediği aritmetik ortalama, mod, medyan, çarpıklık ve basıklık değerleri dikkate alınarak tespit edilmektedir (Büyüköztürk, 2013; Seçer, 2013). Çarpıklık ve basıklık katsayılarının " ± 2 " aralığında olması, aritmetik ortalama, mod ve medyan değerlerinin birbirine yakın olması durumunda verilerin normal dağıldığı kabul edilmektedir (Büyüköztürk, 2013; George ve Mallery, 2003 Aktaran Güven, 2014). Çocuklar için kariyer gelişim ölçeğinden alınan puanlara ilişkin betimsel istatistik değerleri Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Kariyer Gelişim Puanlarına Ait Betimsel İstatistikler

Ölçüm	N	\bar{X}	S.S.	Med.	Mod	Çarpıklık	Basıklık
Bilgi	247	1,36	,376	1,33	1,00	1,138	0,815
Merak/Araştırma	247	1,60	,363	1,57	1,71	0,452	-0,176
İlgiler	247	1,15	,194	1,00	1,00	1,088	0,159
Denetim Odağı	247	1,74	,497	1,71	1,57	0,359	-0,588
Anahtar Figürler	247	1,77	,439	1,80	1,40	0,375	-0,339
Zaman Perspektifi	247	1,29	,348	1,25	1,00	1,034	0,134
Planlama	247	1,44	,324	1,36	1,36	0,595	-0,415
Benlik Kavramı	247	1,32	,300	1,33	1,00	0,759	0,203

Tablo incelendiğinde ölçek alt faktörleri için çarpıklık ve basıklık katsayılarının ± 2 aralığında olduğu; aritmetik ortalama, mod ve medyan değerlerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. Puanların normal dağılım göstermesi nedeniyle nicel verilerin analizinde t testi kullanılmıştır. Öğrencilerin kariyer gelişim ölçeğinden aldıkları puanlar ise, Tablo 4'te verilen puan aralıklarına göre yorumlanmıştır.

Tablo 3. Çocuklar İçin Kariyer Gelişim Ölçeği Puan Aralığı

Derecelendirme	Puan	Puan Aralığı
Bana Uygun	3	2,34-3,00
Kararsızım	2	1,67-2,33
Bana Uygun Değil	1	1,00-1,66

Nitel Verilerin Analizi

Çalışmanın nitel boyutunda, yapılan uygulama çalışmaları göstergebilimsel yöntemle analiz edilmiştir. Gösterge kendisinden başka bir şeyi ifade eden, dilsel olmayan iletişim biçimleri olarak tanımlanmaktadır. Her türlü imge, işaret, belirti, iz, simge, sembol ya da metin gösterge olarak ifade edilmektedir (Rıfat 2013). Pierce'a (1984) göre, gösterge bir gösteren ile gösterilenin birleşmesinden oluşan bir bütündür. Gösteren (nesne-biçim) somut bir ifadeyle anlatım boyutunu ele alırken, gösterilen (yorum) soyut bir anlatımla içerik boyutunu oluşturmaktadır. Pierce göstergebilim anlayışında ikon, belirti ve simge olmak üzere üçlü ayrıma vurgu yapmaktadır. Görüntüsel gösterge (ikon) nesnesinin sahip olduğu niteliklerinden dolayı ifade ettiği temel anlamdır. Örneğin bilgisayarın masaüstündeki çöp kutusu simgesi, o klasörün çöp kutusu olduğunun göstergesidir. Belirti, nedensel bir ilişkiye dayalı olarak kurulan bağlantıdır. Gri bulutların yağmuru anlatması, dumanın ateşin göstergesi olması gibi. Simge ise insanlar arasında geleneksel bir uzlaşmaya dayanan göstergedir. Trafik ışıkları örneğinde renklere insanların kanaatinde yüklenen anlamlar sonucu, kırmızı ışığın “dur”, yeşil ışığın “geç” anlamında olmasının genel bir kanaat olarak benimsenmesi gibi. Simge nedeni değil niyeti ifade etmektedir (Başoğlu, 2019). Bu doğrultuda uygulama (resim) çalışmalarının analizi için Pierce'ın (1984) ikon (görüntüsel gösterge)”, “belirti” ve “simge” olmak üzere üç görünümünden oluşan göstergebilimsel tekniğine göre analiz edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmanın Nicel Boyutundan Elde Edilen Bulgular

Ölçekten elde edilen veriler “cinsiyet” ve “yaş” değişkenine göre analiz edilerek, yorumlanmıştır.

Tablo 4. Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Kariyer Gelişimi Ölçeği Puanlarının t Testi Sonuçları

Kariyer Gelişimi	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	sd	t	p
Bilgi	Kız	119	1,31	0,347	245	-2,073	0,039*
	Erkek	128	1,41	0,396			
Merak	Kız	119	1,55	0,342	245	-2,241	0,026*
	Erkek	128	1,65	0,377			
İlgiler	Kız	119	1,15	0,187	245	-145	0,885
	Erkek	128	1,15	0,201			
Denetim Odağı	Kız	119	1,70	0,501	245	-1,243	0,215
	Erkek	128	1,78	0,492			
Anahtar Figürler	Kız	119	1,80	0,419	245	-1,266	0,207
	Erkek	128	1,73	0,456			
Zaman Perspektifi	Kız	119	1,29	0,323	245	-,194	0,847
	Erkek	128	1,30	0,372			
Planlama	Kız	119	1,44	0,327	245	,049	0,961
	Erkek	128	1,44	0,322			
Benlik Kavramı	Kız	119	1,29	0,308	245	-1,567	0,118
	Erkek	128	1,35	0,291			

*p<,05

Tabloya göre bilgi, merak, ilgiler, zaman, planlama ve benlik kavramı alt faktörleri için 8-10 yaş aralığındaki kız ve erkek çocukların puanlarının “bana uygun değil” puan aralığında yer aldığı görülmektedir. Bu alt faktörler kapsamında ortalama puanların birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir. Dolayısıyla araştırmaya katılan kız ve erkek çocukların kariyer gelişimi ya da mesleki yönelime bağlı olarak bilgiyi araştırma, inceleme, merak duyma, kendi kişiliğine uygun farklı etkinlik ya da hobilerle ilgilenme düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. Denetim odağı ve anahtar figürler alt faktörleri incelendiğinde, 8-10 yaş aralığındaki kız ve erkek çocukların puanlarının “kararsızım” puan aralığında yer aldığı görülmektedir. 8-10 yaş aralığındaki kız ve erkek çocukların puanları arasında cinsiyet değişkenine göre sadece bilgi ve merak boyutunda $p < .05$ düzeyinde anlamlı farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Her iki boyutta da erkek çocukların kız çocuklara göre aritmetik ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Diğer alt faktörlerde ise cinsiyet değişkenine bağlı olarak herhangi farklılaşma gözlenmemiştir. Tüm alt faktörler için 8-10 yaş aralığındaki kız ve erkek çocukların kariyer gelişim algılarının Tablo 3’te verilen puan aralıklarına göre oldukça düşük olduğu görülmektedir. Kariyer gelişim ölçeği çocukların meslekler hakkında bilgi toplamaya yönelik algılarını, bilgiyi araştırma düzeylerini, kendi ilgi alanlarına yönelik farkındalıklarını, kendilerini yönlendirme becerilerini, rol modellerini, geleceğe yönelik meslek seçimlerini zamansal olarak düşünebilme yetilerini, geleceğe yönelik mesleki planlamayı ve kişinin kendisini ne düzeyde tanıdığını ölçmektedir. Dolayısıyla 8-10 yaş aralığındaki çocukların kariyer gelişimlerine yönelik algılarının tam anlamıyla gelişmediği ve mesleki tercihlerini kendi ilgi alanları doğrultusunda şekillendirme yetisi kazanmamalarına ek olarak mesleki profil açısından da kendilerini yeterince tanımadıkları tespit edilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin Yaş Değişkenine Göre Kariyer Gelişimi Ölçeği Puanlarının t Testi Sonuçları

Kariyer Gelişimi	Yaş	N	\bar{X}	SS	sd	t	p
Bilgi	8-9 Yaş	100	1,33	0,347	245	-1,117	0,265
	9-10 Yaş	147	1,39	0,394			
Merak	8-9 Yaş	100	1,55	0,347	245	-1,845	0,066
	9-10 Yaş	147	1,63	0,371			
İlgiler	8-9 Yaş	100	1,16	0,196	245	0,476	0,635
	9-10 Yaş	147	1,14	0,193			
Denetim Odağı	8-9 Yaş	100	1,93	0,481	245	5,187	0,000*
	9-10 Yaş	147	1,61	0,467			
Anahtar Figürler	8-9 Yaş	100	1,73	0,405	245	-1,181	0,239
	9-10 Yaş	147	1,79	0,461			
Zaman Perspektifi	8-9 Yaş	100	1,27	0,354	245	-0,876	0,382
	9-10 Yaş	147	1,31	0,345			
Planlama	8-9 Yaş	100	1,38	0,307	245	-2,168	0,031*
	9-10 Yaş	147	1,47	0,331			
Benlik Kavramı	8-9 Yaş	100	1,32	0,298	245	-0,341	0,733
	9-10 Yaş	147	1,33	0,303			

* $p < .05$

Tabloya göre bilgi, merak, ilgiler, zaman, planlama ve benlik kavramı alt faktörleri için 8-10 yaş aralığındaki çocukların yaş değişkenine göre puanlarının “bana uygun değil” puan aralığında yer aldığı görülmektedir. Dolayısıyla da 3 ve 4. sınıf düzeyine denk gelen 8-10 yaş aralığında öğrencilerin ölçek maddelerinin içeriğine göre, bilgiye ulaşma, araştırma ya da merak etme, mesleklere ve meslek seçimine yönelik bilgi düzeyine sahip olma, kendi ilgi alanlarının ya da kişisel özelliklerinin farkında olma gibi süreçler hakkında kariyer gelişimlerini küçük yaşlardan itibaren etkileyecek mesleki profilleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmektedir.

Anahtar figürler alt faktöründe, 8-10 yaş aralığındaki çocukların puanları “kararsızım” puan aralığında yer almaktadır. Dolayısıyla da “Kimlere benzemek istediğimi biliyorum”, “En çok hoşlandığım meslekte kimlerin çalıştığını biliyorum”, “Çevremde örnek aldığım insanlar var” gibi maddelerin yer aldığı anahtar figürler alt faktörüne ilişkin olarak 8-10 yaş çocukların, henüz mesleki seçim ya da kariyer gelişimine yönelik olarak rol model alabilecekleri kişi ya da seçimlerin 8-10 yaş aralığına bağlı olarak şekillenmediği görülmektedir. Bu durum diğer alt faktörlerle birlikte değerlendirildiğinde 8-10 yaş aralığındaki çocukların kariyer ve meslek kavramlarına yönelik merak ve farkındalıklarının araştırma, inceleme ve bilgiye erişime istekli olma gibi birçok faktörden etkilendiği görülmektedir. Dolayısıyla da öğrencilerin küçük yaşlardan itibaren kariyer bilinci geliştirebilecekleri farkındalık ve donanımına sahip bireyler olarak yetiştirilmeleri için öğretim müfredatları ve öğretmen yeterliklerinin oldukça önemli olduğu anlaşılmaktadır. 8-10 yaş aralığındaki çocukların puanları arasında yaş değişkenine göre denetim odağı ve planlama boyutlarında $p < .05$ düzeyinde anlamlı farklılaşma olduğu görülmektedir.

Çocukların hayatlarında karşılaştıkları olgulara ilişkin içsel denetimlerini değerlendiren maddelerden oluşan denetim odağı boyutu ise, yaş değişkenine göre anlamlı farklılaşmanın en fazla olduğu boyuttur. Bu boyutta 8-9 yaş çocukların kariyer gelişim puanlarının, 9-10 yaş çocukların kariyer gelişim puanlarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Dolayısıyla da yaş seviyesi arttıkça okul faaliyetleri, ders ve sınavlardaki başarıya ilişkin denetimin ve sosyal ilişkilere bağlı olarak bireyler arası iletişime dayalı karar verme düzeyinin, denetim odağına bağlı olarak azaldığı görülmektedir. Planlama boyutunda ise 9-10 yaş aralığındaki çocukların, 8-9 yaş aralığındaki çocuklara göre kariyer gelişim puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda yaş seviyesi arttıkça geleceğe yönelik ders, okul faaliyetleri, mesleki seçim vb. konularda planlama yapmaya yönelik eğilimin de arttığı anlaşılmaktadır.

Araştırmanın Nitel Boyutundan Elde Edilen Bulgular

Nitel araştırma yaklaşımı doğrultusunda öğrencilerin ileride sahip olmak istedikleri mesleklerle ilgili çizdikleri resimlerin göstergebilimsel analizi sonucunda, öğrencilerin resim çalışmalarından elde edilen ikonlar; “güvenlik”, “sağlık”, “eğitim”, “spor”, “sanat”, “bilim ve mühendislik”, “serbest meslek” ve “diğer” şeklinde kategorize edilerek sunulmuştur.

Tablo 6. 8-10 Yaş Çocukların Resimlerinde Kullandıkları İkonlara Göre Dağılımları

	İkon	Simge	Belirti	(f)
Güvenlik	Polis	Polis Arabası	Hırsızları Yakalama (26)	71
		Karakol	Güvenlik (21)	
		Silah	Çatışma (11), Macera (2)	
		Çatışma	Vatanı Koruma (8)	
		Hapis	Suçluları Cezalandırma (2)	
		Kelepçe	Adaleti Sağlama (1)	
Asker	Asker	Savaş	Vatanı Koruma (6), Teröristleri Yok Etme (3), Şehit Olma (2), Birlik-Berberlik (1), Düşmanları Yenme (1)	19
		Silah	Güvenliği Sağlama (4)	
		Tank	Çatışma (2)	
İtfaiyeci	İtfaiye Aracı	Hayat Kurtarma (5), Yangınları Önleme (5)	10	
Sağlık	Doktor	Hastane	Tedavi Etme (19), Özenme (1),	49
		Ameliyathane	Hayat Kurtarma (12)	
		Ambulans	Yardım Etme (7)	
		Muayenehane	Hastaları İyileştirme (5), Özgüven (2)	
		Acil Servis	İlk Bakım (2)	
	Yoğun Bakım	Ölümcül Hasta (1)		
Veteriner	Klinik	Hayvan Sevgisi (20), İnsanları Bilinçlendirme (2), Nesli Tükenen Hayvanları Koruma (2)	24	
Hemşire	Hasta Bakımı	Hayat Kurtarma (3)	3	
Eczacı	İlaç	İnsan Sağlığını Koruma (3)	3	
Anestezist	Ameliyat	Cerrahi Müdahale (1)	1	
Eğitim	Öğretmen	Sınıf Ortamı	Bilgiyi Aktarma (19), Mutluluk (11), Çocukları Sevme (8), Geleceğe Yön Verme (4), Bilinç Kazandırma (3), Değer Kazandırma (3), Eğlence Öğretme (3), Bilgili Olma (2), Model Alma (2), Toplum Kazandırma (1)	56
		Okul	İyi İnsan Yetiştirme (2), Öğretmeyi Deneyimleme (2), Yönetme (1)	5
Spor	Futbolcu	Futbol Sahası	Şampiyonluk (9), Model Alma (2)	18
		Top	Gol Atma (4)	
	Basketbolcu	Kale, Forma	Kazanma İsteği (3)	4
		Saha	Ödül Kazanma (3)	
		Pota	İlgi, Merak (1)	
Yüzücü	Havuz	Kişisel Yetenek (2)	2	
Koşucu	Koşu Pisti	Şampiyonluk (1), Ödül Kazanma (1)	2	
Sanat	Ressam	Resim Malzemesi	Resim Yapma (5), Kişisel Yetenek (5)	10
	Şarkıcı	Mikrofon	Ünlü Olma (3), Ödül Alma (1)	5
		Nota	Şarkı Söyleme (1)	
	Moda Tasarımcısı	Elbise Tasarımı	Ünlü Olma (2)	3
		Dikiş Makinesi	Kişisel Yetenek (1)	
	Yazar	Kitaplık	Okumayı Sevme (1), Eser Üretme (1)	2
Oyunculuk	Sahne	Dizileri Önemseme (1)	1	
Bilim ve Mühendislik	Astronot	Uzay Mekiği	Başka Evrene Gitme (1), Genç Kalma (1), Merak (1), Ölmüş İnsanlarla Tanışma (1)	5
		Kara Delik	Keşfetme (1)	
Mimar	Çizim Masası	İnşa Etme (3), Dekorasyon (1), Proje Çizimi (1)	5	

	Bilgisayar Müh.	Bilgisayar	Hacker Olmak (1), Merak (1), Para Kazanma (1)	3	
	Makine Müh.	Makine/Alet	Mekanik Ürünler Tasarlama (3)	3	
	Bilim İnsanı	Deney Tüpü	Deney Yapma (1), Ülkeye Katkıda Bulunma (1)	2	
	Uzay Mühendisi	Yazan Kalem	İcat Etme (1)	1	
Serbest Meslek	Aşçı	Mutfak Aletleri	Yemek Yapma (3)	3	
	İşçi	Fabrika, Market	Para Kazanma (2)	2	
	Tır Şoförü	Tır	Dünyayı Gezme (1), Çok Para Kazanmak (1)	2	
	Çiftçi	Ahır/Hayvanlar	Üretim Yapma (1)	1	
	Kuaför	Saç/Makyaj	Aile Bütçesine Katkı (1)	1	
	Lokantacı	Mutfak Aletleri	Turistlere İkram (1)	1	
	Manav	Meyve-Sebze	Sağlıklı Beslenme (1)	1	
	Operatör	İş Makinesi	Kazı Kazma (1)	1	
	Pizzacı	Pizza	Yemek Yemeyi Sevme (1)	1	
	Taksici	Araba	Para Kazanma (1)	1	
	Telefon Tamirci	Telefon	Para Kazanma (1)	1	
	Youtuber	Bilgisayar	Merak (1)	1	
	Hava	Pilot	Uçak	Macera (6), Dünyayı Dolaşma (1)	10
			Kontrol Kulesi	Güvenlik (2)	
Apron			Uçağı Park Etme (1)		
Hukuk	Savcı	Mahkeme	Suçluları Cezalandırma (2)	6	
		Tokmak	Karar Verme (2)		
		Hâkim	Adaleti Sağlama (2)		
		Avukat	Duruşma Salonu		İyileri Savunma (1)
Din	İmam	Minare	Din Sevgisi (2)	3	
		Cami	Ezan Okuma İsteği (1)		
Diğer	e-sporcu	Bilgisayar	Bilgisayar Oyunu (1)	3	
	Tercüman	Afrikalı Çocuk	Dil Öğrenme (1), Ülkemizi Tanıtma (1), Yabancılarla Tanışma (1)		
	Bankacı	Banka	Matematik Sevgisi (1), Para Kazanma (1)		2
	Ticaret	Tır	Para Kazanma (1)		1

Yapılan resimlerde 8-10 yaş çocukların güvenlik kavramı için polis, asker, itfaiyeci olmak üzere üç farklı ikon kullandıkları görülmüştür. Gelecekte polis olmak isteyen 71 öğrenciden 26'sının hırsızları yakalama isteğini polis arabası simgesiyle, 21'inin güvenliği sağlama isteğini karakol simgesiyle ifade ettikleri görülmektedir. Silah simgesi yoluyla çatışma (11), macera (2), hapis ve kelepçe sembelleri yoluyla suçluları cezalandırma (2) ve adaleti sağlama (2) şeklindeki düşüncelerini resimlerine aktardıkları görülmektedir. Öğrencilerin 8'i çatışma sahnesi ile vatani koruma düşüncelerini resimlerine aktarmışlardır. Öğrencilerden bazıları resimlerinde polis mesleğine yönelik ikonları kullanma gerekçelerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Polis olmak istiyorum. Çünkü insanların hayatını kurtarıp, insanlara eziyet edenleri yakalayıp hapse atarım.” (E34).

“Maceralı olduğu için ve silah olduğu için polis olmak istiyorum.” (E46).

“Ben polis olmak istiyorum. Hırsızlar evlere girip altın, gümüş gibi şeyleri çalıyorlar. Ben de polis olup silahımla onları yakalamak istiyorum.” (E51).

“Polis olup suçluları yakalamak vatanımı ve milletimi korumak istiyorum.” (E95).

“Küçükken haberlerde bir sürü hırsızlık vakası gördüm. Bunları durdurmak için ben de bir polis olmak istiyorum.” (E96).

Gelecekte asker olmak istediklerini belirten öğrencilerin (19) bu düşüncelerini resimlerine savaş, silah ve tank simgelerini kullanarak aktardıkları görülmektedir. Asker olmak istemelerinin temelinde vatani koruma (6), teröristleri yok etme (3), şehit olma (2), birlik beraberlik (1), düşmanları yenme (1) düşüncelerinin olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerden bazıları bu düşüncelerini şu şekilde dile getirmişlerdir:

“Subay olmak istiyorum. Çünkü vatan, millet ve bayrak her şeyden daha önemlidir. Bunları korumak istiyorum. Subay olup şehit olmak istiyorum...” (K44).

“Neden bu mesleği seçtim? Birlik ve beraberliği öğrendiğim için.” (E53).

“Asker olmak istiyorum. Resmimde dağda teröristlerin pususuna düşüyoruz ve teröristleri öldürüyoruz.” (E54).

Güvenlik kavramında itfaiyeci ikonu kullanan 10 öğrencinin itfaiyeci arabası simgesi kullandıkları ve resimlerinde hayat kurtarma (5), yangınları önleme (5) temalarını işledikleri görülmektedir. Öğrencilerden bazıları itfaiyeci mesleğini seçme sebeplerini şu şekilde dile getirmişlerdir:

“Ben itfaiyeci olmayı ağaçta kalan kedileri kurtarmak için, zehirlenmiş insanları sağ salim kurtarmak için, yangından kaçan insanları kurtarmak için istiyorum.” (E6).

“Ben 20 yıl sonra itfaiyeci olmak istiyorum. Evlerde ve ormanlarda çıkan yangınları önlemek için bu mesleği seçtim.” (E28).

Çocuklar sağlık kavramı ile ilgili doktor (49), veteriner (24), hemşire (3), eczacı (3) ve anestezi (1) ikonları kullanmışlardır. Çocukların doktor ikonunu kullandıkları resimlerde, tedavi etme (19), özenme (1) teması kapsamında hastane simgesini, hayat kurtarma (12) teması kapsamında ameliyathane simgesini, yardım etme (7) teması kapsamında ambulans simgesini, hasta iyileştirme (5) ve özgüven (2) teması kapsamında muayenehanesi simgesini kullandıkları görülmektedir. Ayrıca acil servisi ilk bakım (2), yoğun bakım ünitesini de ölümcül hastayı (1) betimlemek için kullanmışlardır. Öğrencilerden bazılarının doktor ikonunu kullandıkları resimlerindeki açıklamaları şu şekildedir:

“Neden mi bu mesleği seçtim? Çünkü hep doktorlara özenirim.” (K62).

“Ben büyüyünce doktor olmak istiyorum. Resmimde muayenehanemde en yakın arkadaşımı muayene ediyorum.” (K91).

“Ben çocuk doktoru olmak istiyorum. Resmimde muayenehanemi çizdim...” (K94).

“Ben büyüyünce doktor olup anneannemi iyileştirmek istiyorum...” (K98).

“Çocuk doktorluğunu seçtim, çünkü çocukların iyileştiğini görmek beni mutlu ediyor.” (K104).

Resimlerinde sağlık ikonunu kullanan öğrencilerden 24’ü veteriner olmak istemektedir. Bu isteklerini veteriner kliniğini çizdikleri resimlerinde hayvan sevgisi (20), insanları bilinçlendirme (2), nesli tükenen hayvanları koruma (2) temaları ile aktarmışlardır. Öğrenciler veteriner olmak istemelerinin sebeplerini şu şekilde belirtmişlerdir:

“Veteriner olmak istiyorum. İnsanlar eğlenmek için hayvanlara zarar veriyorlar. Bu yüzden hayvanları koruyup iyileştirmek istiyorum.” (K5).

“Ben veteriner olmak istiyorum. Hem hayvanları çok seviyorum hem de insanlara hayvanların da bir canı olduğunu hatırlatmak istiyorum...” (K6).

“Hayvanları seviyorum ve onları iyileştirmek istiyorum. Hayvanların nesli tükendiği için bu mesleği seçtim.” (K72).

Çocuklar eğitim kavramına ilişkin resimlerinde sınıf ortamı simgesini kullanarak bilgiyi aktarma (19), mutluluk (11) çocukları sevme (8), geleceğe yön verme (4), bilinç kazandırma (3), değer kazandırma (3), eğlenerek öğrenme (3), bilgili olma (2), model alma (2), topluma kazandırma (1) temalarını kullanmışlardır. Okul simgesini kullanan öğrencilerin resimlerinde, iyi insan yetiştirme (2), öğretmeyi deneyimleme (2), yöneltme (1) temalarını işledikleri görülmektedir. Öğrencilerden bazılarının öğretmen ikonunu seçmelerinin nedenleri ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

“Öğretmen olmak hayalim. Öğretmenime hayran olduğum için onun gibi bilgili, onun gibi disiplinli olmak için bu mesleği seçtim.” (K32).

“Öğretmenlik, çünkü 20 yıl önceki ben de bir çocuktum. Öğretmenlerim iyilik yapıyor ya, ben de iyilik yapmak istiyorum. Çocuklara okuma yazma öğretmek istiyorum...” (K127).

“Büyüyünce sınıf öğretmeni olmak istiyorum. Bununla ilgili bir resim yaptım. Resmim küçük olabilir ama hayalim büyük. Öğretmen olmak için çok çalışmam gerek ve çalışacağım.” (E31).

“Bu meslekten hoşlanıyorum ve bilinçli biri olacağımı bildiğim için büyüyünce öğretmen olacağım.” (E113).

Çocukların 18’inin spor kavramına ilişkin futbolcu, 4’ünün basketbolcu, 2’sinin yüzücü, 2’sinin koşucu ikonlarını kullandıkları görülmektedir. Futbolcu ikonunu kullanan çocukların kullandıkları futbol sahası simgesiyle şampiyonluk (9) ve model almaya (2), top simgesiyle gol atmaya (4), kale ve forma simgeleriyle de kazanma isteğine (3) atıf yaptıkları görülmektedir. Futbolcu ikonu kullanan çocukların mesleği seçme nedenleri ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

“Bana uygun olduğunu düşünüyorum. Top oynarken kendimi çok iyi hissediyorum. Dünya’nın en iyi futbolcuları gibi olmak istiyorum.” (E13).

“Bu mesleği seviyorum çünkü yapabildiğim bir şey. Kendimi bu oyunu oynarken çevik, atik ve güçlü hissediyorum.” (E20).

“Futbolcu resmi çizdim çünkü ben futbolcu olmak istiyorum. Büyüdüğümde çok iyi bir futbolcu olacağım.” (E42).

“En sevdiğim meslek futbol, çünkü hayran olduğum kişi bir futbolcu.” (E87).

Resimlerinde spor kavramıyla ilgili basketbolcu ikonu kullanan çocukların saha (3) ve pota (1) simgelerini kullandıkları, resimlerinde ödül kazanma, ilgi ve merak temalarının işlendiği görülmektedir. Çocukların bu mesleği seçme nedenleri ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

“Basketbolcu olmak istiyorum. Çünkü basketbolda şampiyon olmak istiyorum. Basketbolu çok seviyorum.” (E10).

“Büyük liglere çıkıp şampiyon olmak istiyorum. Elit takımlara girip yükselmek istiyorum.” (E11).

“Ben basketbolcu olmak istiyorum. Süper liglere girmek istiyorum. Turnuvalar kazanmak istiyorum.” (E12).

Sanat kavramı ile ilgili kullanılan ikonların 10’u ressam, 5’i şarkıcı, 3’ü moda tasarımcısı, 2’si yazar 1’i de oyunculuk olduğu görülmektedir. Resimlerinde tuval, boya kâğıt vb. resim malzemelerini kullanan çocukların, mesleği seçme nedenleri olarak görüşlerinde resim yapma (5) ve kişisel yetenek (5) belirtilerini kullandıkları görülmektedir. Çocukların görüşleri şu şekildedir:

“Büyüyünce ressam olmak istiyorum. Çünkü çok güzel resimler çizmek istiyorum.” (K13, K102, E81).

“Resim yapmayı çok sevdiğim ve güzel resimler yapabildiğim için bu mesleği seçtim.” (K100).

Şarkıcı ikonu kullanan 5 öğrencinin, resimlerinde mikrofon ve nota simgelerini kullandıkları görülmektedir. Öğrencilerin resimlerinde şarkıcı ikonunu kullanmalarının nedenlerini ünlü olma (3), ödül alma (1), şarkı söyleme (1) şeklinde belirtmişlerdir. Öğrencilerin görüşleri şu şekildedir:

“Şarkıcı olmak istiyorum. Resimimde şarkımı kaydettiriyorum, televizyonda yayınlanıyor ve çok ünlü bir şarkıcı olmuştum.” (K8).

“Büyüdüğümde çok ünlü bir şarkıcı olacağım.” (E41).

Resimlerinde moda tasarımcısı ikonu kullanan çocukların dikiş makinesi ve elbise tasarımı simgelerini kullandıkları görülmektedir. Çocuklar mesleği seçme nedeni olarak ünlü olmak istediklerini (2) ve kendilerini yetenekleri bulduklarını (1) belirtmişlerdir. Görüşler şu şekildedir:

“Ben bir moda tasarımcısı olmak istiyorum. Büyüdüğümde modacı olunca tüm dünyaya tarzımı göstermek istiyorum. Herkes beni bilir istiyorum.” (K38).

“20 yıl sonraki hayalim tasarımcı olmak. Dünya'nın en güzel tasarımcısı olmak istiyorum.”
(K39).

Sanat kavramıyla ilgili ikonlar kullanan çocuklardan 2'si yazar olmak istediklerini kitaplık simgelerini kullanarak resmetmişlerdir. Bu ikonu seçme sebebi olarak okumayı sevme (1) ve eser üretme (1) görüşlerini belirtmişlerdir. Sanat kavramıyla ilgili ikon kullanan çocuklardan bir tanesi de dizileri önemseydiğini belirterek oyuncu olmak istediğini sahne simgesi kullanarak resmetmiştir. Öğrencilerin görüşleri şu şekildedir:

“Büyüyünce yazar olmak istiyorum. Çünkü kitap okumayı çok seviyorum.” (K25).

“Seçtiğim meslek yazarlık. Çünkü kitap yazmayı seviyorum ve bu konuda yetenekli olduğumu düşünüyorum.” (K46).

“Mesleğim oyunculuk. Dizileri önemsiyorum.” (E8).

“Bilim ve Mühendislik” kavramıyla ilgili olarak öğrencilerin resmettikleri ikonlar astronot (5), mimar (5), bilgisayar mühendisi (3), makine mühendisi (3), bilim insanı (2), uzay mühendisi (1) şeklindedir. Astronot ikonunu resmeden öğrencilerin resimlerinde uzay mekiği ve kara delik simgelerini kullandıkları görülmektedir. Öğrenciler resimlerindeki ikon ve simgeleri kullanma nedenlerini başka evrene gitme (1), genç kalma (1), merak (1), ölmüş insanlarla tanışma (1) olarak belirtmişlerdir. Öğrencilerin görüşleri şu şekildedir:

“Astronotluğu çok seviyorum. Bana uygun diye düşünüyorum. Kara deliğin içine girip başka evrene gidip ölmüş insanlarla tanışmak istiyorum. Orada yaşlanma yoktur.” (E2).

“Resmimde bir çocuğun küçük hali var. Gelecekten astronot olmuş uzay mekiğine binip uzaya gidiyor. Uzayın çok ilginç bir yer olduğunu düşünüyorum. Merak ediyorum.” (E72).

Resimlerinde mimar olmak istediklerini anlatan öğrenciler, çizim masası simgelerini kullanmış, inşa etme (3), dekorasyon (1), proje çizimi (1) belirtilerini aktarmışlardır. Öğrencilerin görüşleri şu şekildedir:

“Ben büyüyünce mimar olmak istiyorum. Resmimde bir otel yaptırıyorum...” (K4).

“Ben mimar olmak isterdim. Masanın üstünde kâğıtlara evler çizmek isterdim... Mimarlığı iyi yapacağıma inanıyorum.” (E14).

“Proje çizmek için mimar olmak istiyorum.” (E74).

Resimlerinde mühendislik ikonu kullanan öğrencilerin bilgisayar mühendisliği (3), makine mühendisliği (3) ve uzay mühendisliğini (1) tercih ettikleri görülmektedir. Bilgisayar mühendisliğini bilgisayar simgeleriyle göstererek, tercih sebebi olarak hacker olmak (1), merak (1), para kazanmak (1) ifadelerini kullanmışlardır. Makine mühendisliği ikonunu kullanan öğrenciler resimlerinde çeşitli makine ve alet simgelerini kullanmış, tercih sebebi olarak mekanik ürünler tasarlama (3) düşüncelerini

belirtmişlerdir. Uzay mühendisliği ikonunu kullanan öğrenci yazan kalem simgesi kullanarak, tercih sebebinin icat etme isteği olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin görüşleri şu şekildedir:

“Makine mühendisi olmak istiyorum. Çünkü hayalim uçak, tank yapmak.” (E5). “Bilgisayarlara çok meraklıyım. Bu yüzden bilgisayar mühendisi olmak istiyorum.” (E15, E82).

“Bilgisayar mühendisi olmak istiyorum. Yeni oyunlar tasarlamak, hacker olmak, virüsleri temizlemek istiyorum.” (E17).

“Mühendis olmak istiyorum... Akluma yeni şeyler gelmeye başladı. Onlardan birisi kendi kendine yazan kalem. Büyüyüp mühendis olunca arkadaşımınla uzaya çıkacağız. Bu hayallerimi gerçekleştirmek istiyorum.” (E18).

Resimlerinde bilim insanı ikonu kullanan öğrenciler (2), simge olarak deney tüpü kullanmışlardır. Bilim insanı olmayı isteme nedenleri olarak deney yapma (1), ülkeye katkıda bulunma (1) görüşlerini bildirmişlerdir.

“Ben büyüyünce bilim insanı olup ülkeme güzel katkılarda bulunmak istiyorum.” (E9).

“Mucit olacağım. Deneyler yapacağım.” (E39).

Serbest meslek kavramıyla ilgili kullanılan ikonlar aşçı (3), işçi (2), tır şoförü (2), çiftçi (1), kuaför (1), lokantacı (1), manav (1), operatör (1), pizzacı (1), taksici (1), telefon tamircisi (1), ticaret (1), youtuber (1) şeklinde dağılım göstermiştir. Mesleği seçme nedeninin çoğunlukla para kazanma isteği olduğu görülmektedir. Öğrencilerin görüşleri şu şekildedir:

“Aşçı olmak istiyorum. Çünkü yemek yapmayı seviyorum hem de el lezzetimin olduğunu düşünüyorum.” (K15).

“Hayvanları sevdiğimden çiftçi olabilirim. İneklerin sütünü sağıp satabilirim, keçilerin sütünden yağ yaparım. Tavukların yumurtalarını satabilirim.” (K35).

“Manav olmak istiyorum. Manavda genelde sağlıklı meyve sebzeler olur. İnsanlar bu meyve sebzelerden yiyip sağlıklı olabilsinler diye.” (K76).

“Kuaför mesleğini seçtim. Bu mesleği seçmemin nedeni saç yapmayı seviyorum. Bu meslekle ben de aile bütçesine katkıda bulunmak istiyorum.” (K85).

“Büyüyünce tır almak istiyorum. Çalışıp yük taşımak istiyorum. şehir şehir, ülke ülke dolaşmak istiyorum. Çok yük taşıyıp çok para kazanmak istiyorum.” (E19).

“Operatör olmak istiyorum. Kepçeyle çalışmak kazı yapmak istiyorum.” (E21).

“Ben youtuber olmak istiyorum. Çünkü youtuberları çok severim. Bu işi çok merak ediyorum.” (E26).

“Fabrikada işçi olmak istiyorum. Para kazanmak için.” (E55).

“Taksici olmak isterim. Çünkü hem araba sürmeyi severim hem de insanları götürüp para kazanırım.” (E61).

“Pizzacı olurum. Çünkü pizza yemeyi seviyorum.” (E62).

“Telefon satıp telefon tamir edip para kazanacağım.” (E64).

“Lokantacı olacağım. İnsanlar gelip yemek yiyorlar. Turistler de gelip yemeklerden yiyorlar.” (E77).

Resimlerinde havacılık kategorisi kapsamında pilot ikonunu kullanan öğrenciler uçak, kontrol kulesi ve apron simgelerini resmetmişlerdir. Hukuk kavramıyla ilgili savcı ve avukat ikonlarını kullanan öğrenciler bu tercihlerini resimlerine mahkeme, tokmak, hâkim ve duruşma salonu simgeleriyle yansıtmışlardır. İmam olmak istediklerini resimlerine yansıtan öğrencilerin cami ve minare simgelerini kullandıkları görülmektedir. Bunların haricinde tercüman ikonunu kullanan öğrenci Afrikalı bir çocuğu, bankacı ikonunu kullanan öğrencilerin banka ortamını, e-sporcu ikonu kullanan öğrencinin bilgisayarını simge olarak kullandıkları görülmektedir. Öğrencilerin resimlerindeki ikonları kullanma nedenleriyle ilgili görüşleri şu şekildedir:

“Ben büyüyünce tercüman olmak istiyorum. Başka bir dil öğrenmeyi seviyorum. Yabancılarla tanışıp onlara ülkemizi gezdirmek istiyorum. Resimimde Afrikalı bir çocuğu çizdim.” (K7).

“Bankacı olmak istiyorum. Matematiği çok seviyorum.” (K16).

“Ben haksızlığa dayanamam. Eğer hâkim olursam adaleti sağlayacağım. Suçluları hapse atacağım. Haklıyı bulacağım...” (K20).

“Pilot olmak istiyorum çünkü bu mesleği çok merak ediyorum.” (K40).

“Avukat olacağım. Çünkü kötü insanlar iyi insanları suçladığında ceza vereceğim.” (K42).

“20 yıl sonra e-sporcu olmak istiyorum. Sebebi bilgisayar oyunlarını seviyorum.” (E43).

“İmam olmak istiyorum. Çünkü dinimi ve ezan okumayı seviyorum.” (E44).

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

8-10 yaş çocukların kariyer gelişimlerini incelemek için yapılan bu çalışmada, çocukların kariyer gelişim algılarının bilgi, merak, zaman perspektifi, benlik kavramı, planlama alt faktörleri açısından düşük olduğu; denetim odağı ve anahtar figürler alt faktörlerine göre biraz daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ulaşılan literatür kapsamında değerlendirildiğinde araştırmanın nicel bulguları ile hem benzerlik gösteren hem de çelişen çalışmalara rastlanmaktadır. Wood ve Kaszubowski (2008), çocukların kariyer gelişim ihtiyaçlarına yönelik bir araştırma yapmış ve çocukların bilgi ve merak alt faktörlerinde düşük puanlar aldığını, diğer faktörlerde ise, kariyer gelişiminin üst düzeyde olduğunu düşündürecek boyutlarda olmadığını gözlemlemiştir. Bu bakımdan araştırmadan elde edilen bulgular bu çalışmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Farklı bir araştırmada ise Nazlı (2007), ilkokul öğrencilerinde kariyer gelişimini incelemiş, öğrencilerin mesleklere yönelik merak duygularının yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Schultheiss, vd. (2005), ilköğretim öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin bilgi ve ilgiler alt faktörlerinde Super’ın çocuklukta kariyer gelişimi kuramında öngördüğü nitelikte sonuçlar elde etmiş fakat merak alt faktöründe öğrencilerin test puanının düşük

olduğunu görmüştür. Bu bağlamda araştırmada elde edilen bulgular, bahsedilen araştırmaların sonucuyla çelişmektedir. İlkokul düzeyinde olan öğrencilerin yaş özellikleri ve kariyer gelişim basamağının hayal kurma evresinde oldukları göz önüne alınarak, çocukların meslekleri tanıma ve tanıtmaya etkinlikleri tasarlanırken, ilgi ve meraklarını canlı tutabilecek, sürecin içerisinde aktif olarak görev alabilecekleri öğrenme ortamlarının oluşturulması kariyer gelişim süreçlerine olumlu etki yapacaktır.

Bacanlı, vd. (2013) çocukların kariyer karar verme süreçlerini inceledikleri çalışmalarında, akademik olarak başarısız benlik algısında olan öğrencilerin kariyer karar verme süreçlerinin olumsuz yönde etkilendiği sonuçlarına ulaşmışlardır. Çocukların öz yetkinliklerinin geliştirilebilmesi ve olumlu benlik algısı kazanabilmeleri için ev ortamlarında ebeveynleri tarafından, okul ortamlarında ise sınıf öğretmenleri ve okul rehber öğretmenleri tarafından desteklenmeleri gerekmektedir. Denetim odağı ve anahtar figürler alt boyutlarında 8-10 yaş çocukların “kararsızım” puan aralığında olduğu görülmüştür. Bu sonucun ortaya çıkması çocukların iç denetimlerinin yeterli düzeyde olmaması ve çevrelerinde anahtar figür olarak görebilecekleri farklı meslekte bireylerin bulunmamasına bağlanabilir. Schultheiss ve Stead (2010), yaşam ortamlarında görev ve sorumluluk alan çocukların, sosyal ilişkilerinde başarılı, ilgileri ve araştırma istekleri yüksek, iç denetime sahip bireyler olduğu bulgularına ulaşmıştır. Çocukların iç denetimlerine sahip bireyler olarak yetişmeleri benlik algısı düzeylerinin yüksek olmasını, kendi özelliklerinin farkında olarak rol model belirlemesini sağlayacaktır.

Araştırmadan elde edilen nicel bulgulara göre 8-10 yaş aralığındaki kız ve erkek çocukların puanları arasında cinsiyet değişkenine göre sadece bilgi ve merak alt faktöründe anlamlı farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Her iki boyutta da erkek çocukların kız çocuklara göre aritmetik ortalamaları daha yüksektir. Benzer bir çalışmada Işıklar ve Bozgeyikli (2010), erkek öğrencilerin kariyer gelişimlerinin, kız öğrencilerin kariyer gelişimlerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Farklı bir çalışmada ise Yayla ve Bacanlı (2011) ikinci kademe öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmalarda cinsiyet faktörü açısından anlamlı bir fark bulamamışlardır.

Kariyer gelişim ölçeği alt faktörleri yaş değişkenine göre incelendiğinde, denetim odağı alt faktöründe 8-9 yaş çocukların kariyer gelişim puanlarının, 9-10 yaş çocukların kariyer gelişim puanlarına göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla yaş düzeyi arttıkça mesleki farkındalık, ilgi ve yeteneğe göre karar verme konularındaki içsel ve dışsal denetimlerin azaldığı görülmektedir. Bu durum Super’ın (1990) teorik görüşleriyle çelişmektedir. Kariyer gelişim ölçeğinin planlama alt faktöründe ise 9-10 yaş aralığındaki çocukların, 8-9 yaş a çocuklara göre kariyer gelişim puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda yaş seviyesi arttıkça geleceği düşünme, gelecekte yapmak istenilen mesleğe yönelik hayal kurabilme, geleceğe yönelik planlama yapabilme becerisinin arttığı görülmektedir. Bu sonuç Super’ın (1990) teorik görüşleriyle, Bacanlı ve Sürücü’nün (2011) araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Öğrencilerin uygulama (resim) çalışmalarında, en çok kullandıkları ikonların güvenlik, sağlık ve eğitim alanında olduğu görülmekte, gelecekte yapmak istedikleri mesleklerin başında polis, doktor ve öğretmenlik meslekleri gelmektedir. Resimlerinde güvenlik ikonuyla ilgili en çok polis mesleğini tercih edenler genellikle erkek çocuklar iken, sağlık ve eğitim ikonu ile ilgili doktor ve öğretmenlik mesleğini tercih edenler genellikle kız çocuklardır. Bu meslekler çocukların yakın çevrelerinde en çok karşılaştıkları mesleklerdir. Genç ve Alkan Ersoy (2016), benzer olarak yürüttükleri bir araştırma sonucunda çocukların gelecekte en çok seçmek istedikleri mesleklerin doktor ve polis meslekleri olduğunu görmüşler ve bu sonucu söz konusu mesleklerin çevrelerinde en çok karşılaştıkları meslek grupları oluşlarına bağlamışlardır. Selanik Ay ve Emeksever (2016), öğrencilerin en çok tercih ettikleri mesleklerin öğretmenlik ve doktorluk mesleği olduğunu tespit etmişlerdir. Aydın ve Öner (2016), ilkokul ders kitaplarında yer alan meslekleri incelemişler ve çalışmaları sonucunda ilkokul ders kitaplarında en çok yer verilen iki mesleğin öğretmenlik ve doktorluk mesleği olduğunu tespit etmişlerdir.

Araştırmada çocukların resimlerinde, günlük yaşamlarında yakın çevrelerinde karşılaşılabilecekleri meslekleri (polis, doktor, öğretmen) çizmeyi daha çok tercih ettikleri görülmektedir. Oysaki teknolojinin gelişmesiyle geleceğin mesleklerinde önemli farklılaşmaların olacağı öngörülmektedir. Aksakal ve Ülgen (2021), Barrlet (2020) dijitalleşmenin etkisiyle geleceğin mesleklerinde önemli değişimler olacağını belirtmektedirler. Deniz (2001) çalışmasında, bilgi teknolojilerindeki gelişmeler sonucunda geleceğin mesleklerinin günümüzden çok farklı olacağını, eğitim kurumlarının çocukların yeteneklerini ortaya çıkarabilecek, gelişimlerine katkı sağlayabilecek, bilgi ve teknolojik yeterliliklerle donanmış bireyler olabilmelerine katkı sağlayacak nitelikte olması gerektiğini savunmuştur.

Hem nicel hem nitel veriler birlikte değerlendirildiğinde araştırma sonucunda, 8-10 yaş çocukların mesleki profil açısından kendilerini yeterince tanımadıkları, kendi ilgi alanlarının farkında olmadıkları, farklı mesleklerle ilgili bilgiyi araştırma, geleceğine yönelik planlama yapabilme ve karar verebilme becerilerinin düşük olduğu ve bu durumun da gelecekte seçmek istedikleri mesleklerle ilgili yaptıkları resimlere yansıdığı görülmektedir. Çocuklar farklı meslekleri tanımakla ilgili yeterince yaşantıya sahip olamamakta, kendi ilgi ve yeteneklerinin farkında olarak, öz benliklerine en uygun mesleği keşfetme becerisi kazanamamakta, bunun yerine çevrelerinde en çok karşılaştıkları meslek çalışanlarını kendilerine rol model olarak belirlemektedir. Magnuson ve Starr (2000)'a göre, ilkokul dönemi çocukların öz benliklerini tanıma ve planlama yapabilmeleri için en önemli dönemdir ve ilkokul döneminde çocuklara mümkün olduğunca farklı mesleklerin tanıtılması gerekmektedir. Bu bağlamda, çocukların kariyerlerine yön verebilecek donanıma sahip olabilmeleri için, ilkokul öğretim müfredatında ve ders kitaplarında geleceğin mesleklerinin daha çok yer alması, çocukların bu mesleklerle ilgili daha

çok bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre geliştirilen öneriler aşağıda sunulmuştur.

- İlkokul çağındaki çocukların günlük hayatlarında vakitlerinin büyük bir bölümünü okullarında geçirdikleri göz önüne alındığında, çocukların kariyer bilinci geliştirme süreçlerinde sınıf öğretmenlerine ve okul rehberlik servislerine büyük sorumluluklar düşmektedir. Bu bağlamda çocukların farklı meslekler ve bu mesleklerle çalışan kişilerin özellikleri ile kendi kişisel özellikleri arasında bağdaşım kurmasında kolaylık sağlayacak farklı rol modellerle yakın ilişki içerisinde olmalarının sağlanması önerilmektedir.
- Çocukların farklı meslekleri icra eden kişileri çalışma ortamlarında görebilmeleri hem meslek hakkında daha kapsamlı bilgi sahibi olmalarına, hem de kendi kişisel özelliklerine daha uygun meslek tercihinde bulunabilmelerine, bu sayede zaman perspektifi kazanıp gelecekle ilgili daha iyi planlama yapabilmelerine katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda sınıf öğretmenlerinin mesleki rehberliğe yönelik etkinlikleri daha ayrıntılı planlamaları, öğrencilerin farklı meslek çalışanlarıyla bir arada olabilecekleri, sınıfa meslek çalışanlarını davet etme, iş yeri ziyaretleri gibi etkinliklere yer vermeleri çocukların mesleklere yönelik bilgileri doğrudan edinmelerini sağlayacak önemli faktörler olarak görülmektedir.
- Öğretim müfredatlarında kariyer bilinci geliştirme etkinliklerine daha çok yer verilerek, okul rehberlik servislerinde çocuklarda kariyer gelişimini destekleyecek uygulamaların artırılması önerilmektedir.

Ek Beyan: Bu çalışma Dilek Suyabatmaz'ın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

KAYNAKLAR

- Aksakal, N. Y. ve Ülgen, B. (2021). Yapay zekâ ve geleceğin meslekleri. *TRT Akademi*, 6(13), 834-853.
<https://doi.org/10.37679/trta.969285>
- Aydın, E., ve Öner, G. (2016). İlkokul ders kitaplarında yer alan mesleklerin incelenmesi. ERPA International Congresses on Education, Sarejevo.
- Bacanlı, F., Özer, A. ve Sürücü, M. (2007). Çocuklar için kariyer gelişim ölçeği'nin faktör yapısı ve güvenilirliği. IX. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, Çeşme, İzmir.
- Bacanli, F. ve Sürücü, M. (2011). İlköğretim öğrencilerinin kariyer gelişimleri ile ebeveyne bağlanmaları arasındaki ilişkilerinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(4), 679-700.
- Bacanli, F. (2012). Kariyer karar verme güçlükleri ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların ilişkisi. *Turkish Psychological Counseling & Guidance Journal*, 4(37), 86-95.

- Bacanlı, F., Eşici, H., ve Özünlü, M. B. (2013). Kariyer karar verme güçlüklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(40), 198-211. <https://doi.org/10.17066/pdrd.71875>
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V., ve Pastorelli, C. (2001). Self-efficacy beliefs as shapers of children's aspirations and career trajectories. *Child development*, 72(1), 187-206. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00273>
- Bartlett, R. (2020). Enhancing civil service capability: Emergence of the professions model. *Asia Pacific Journal of Public Administration*, 42(4), 262-273. <https://doi.org/10.1080/23276665.2020.1787184>
- Barnes, A., Bassot, B. ve Chant A. (2011). An introduction to career learning and development 11-19: Perspectives, practice and possibilities. New York: Routledge
- Başoğlu, N. (2019). Reklam afişlerinde peirce'ün görüntüsel gösterge, belirti ve simge kavramlarının kullanılması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(63), 434-440. <https://doi.org/10.17719/jisr.2019.3240>
- Betz, N. E. (1994). Self - concept theory in career development and counseling. *The Career Development Quarterly*, 43(1), 32-42. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.1994.tb00844.x>
- Bostancı, H. (2014). Kariyer farkındalığı geliştirme amaçlı grup rehberlik programının 7. Sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimi düzeylerine olan etkisinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>'nden erişilmiştir (Tez No: 378599)
- Bostancı, H. (2015). *Kariyer farkındalığı geliştirme amaçlı grup rehberliği programı*. R. Özyürek (Ed.), Çocuk ergen ve genç yetişkinler için kariyer rehberliği programları dizisi. Nobel Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2013). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Can, A. (2012). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>'nden erişilmiştir (Tez No: 327569).
- Can, A. ve Taylı, A. (2014). Ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 321-346. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2014.14.2-5000091542>
- Creswell, J. W. (2014). Educational research: Planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research. (4th ed.). New Jersey: Pearson.
- Creswell, J. W. ve Plano Clark, V. L. (2018). Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi (Y. Dede ve G. S. B. Demir, Çev. Eds.). Anı Yayıncılık.
- Deniz, S. (2001). Bireyin meslek seçimini etkileyen kaynaklar: yeni teknolojilerden internet. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6, 1-9.
- Eryılmaz, A., Mutlu, T. (2017). Yaşam boyu gelişim yaklaşımı perspektifinden kariyer gelişimi ve ruh sağlığı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi*, 9(2), 227-249. <https://doi.org/10.18863/pgy.281802>
- Genç, H. ve Alkan Ersoy, Ö. (2016). Altı yaş çocuklarının gelecekte ne olmak istedikleri üzerine nitel bir çalışma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 2221-2234.

- Ginzberg, E., Ginsburg, S.W., Axelrad, S. ve Herma, J. (1951). Occupational choice: An approach to a general theory. Columbia University Press.
- Güven, E. (2014). Tahmin-gözlem-açıklama destekli proje tabanlı öğrenme yönteminin çevre sorunlarına yönelik tutum ve davranışlara etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 39(173), 25-38.
- Hill, N.E., Ramirez, C. ve Dumka, L.E. (2003). Early adolescents career aspirations: A qualitative study of perceived barriers and family support among lowincome, ethnically diverse adolescents. *Journal of Family Issues*, 24(7), 934-959. <https://doi.org/10.1177/0192513X03254517>
- Işıklar, A. ve Bozgeyikli, H. (2010). İlköğretim öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin demografik faktörler açısından incelenmesi. *The Journal of SAU Education Faculty*, 19, 10-29.
- Jordaan, J. P. (1963). Exploratory behavior: The formation of self and occupational concepts. In D. E. Super, R. I. Starishevsky, N. Matlin and J. P. Jordan (Eds.), *Career development: Self-concept theory* (pp. 42-78). New York: College Entrance Examination Board.
- Kutal, G., ve Şahin, F. (2016). Gelişme Ve Kişilik Bilimsel Düşünce, İlgi ve Başarıyı Nasıl Etkiler?. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 243-264.
- Kutlu A. ve Apaydın B. (2019). Ortaokul Öğrencilerinin Algılanan Anne Baba Tutumlarının Kariyer Gelişimleri ile İlişkisi. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(1), 54-72.
- Magnuson, C. S. ve Starr, M. F. (2000). How early is too early to begin life career planning? The importance of the elementary school years. *Journal of Career Development*, 27(2), 89-101. <https://doi.org/10.1023/A:1007844500034>
- McMahon, M. ve Watson, M. (2008). Systemic influences on career development: Assisting clients to tell their career stories. *The Career Development Quarterly*, 56, 280-288. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2008.tb00043.x>
- Miller, M. J. (1989). Career counseling for the elementary school child: Grades K-5. *Journal of employment counseling*, 26(4), 169-177.
- Mills, G. E. ve Gay, L. R. (2016). Educational research: competencies for analysis and applications. (11. Baskı) USA: Pearson Education.
- Nazlı, S. (2007). Career Development in Primary School Children. *Career Development International*, 12(5), 446-462. <https://doi.org/10.1108/13620430710773763>
- Niles, S. G. ve Harris-Bowlsbey, J. H. (2013). 21. yüzyılda kariyer gelişimi müdahaleleri. F. K. Owen (Çev. Ed.). Ankara: Nobel Akademi.
- Özyürek, R. (2013). *Kariyer psikolojik danışmanlığı kuramları: Çocuk ve ergenler için kariyer rehberliği uygulamaları*. Nobel Akademi.
- Patton, W. ve Creed, P. A. (2001). Developmental issues in career maturity and career decision status. *The Career Development Quarterly*, 49(4), 336-351. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2001.tb00961.x>
- Peirce, C., (1984). *Writings of Charles S. Peirce*. Cilt: 2.
- Plano Clark, V.L. Ve Ivankova, N.V. (2018). *Karma yöntemler araştırması alana yönelik klavuz*. (Ed. Ömay Çokluk Bökeoğlu). Nobel Akademik Yayınları.

- Rıfat, M. (2013). Açıklamalı göstergebilim sözlüğü. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Rich, N. S. (1979). Occupational knowledge: To what extent is rural youth handicapped? *Vocational Guidance Quarterly*, 27, 320-325. <http://dx.doi.org/10.1177/0894884538100800107>
- Roe, A. (1956). The psychology of occupationas. New York: Wiley
- Sapmaz, H. İ. (2010). İlköğretim II. kademe öğrencilerinin kariyer gelişim düzeyleri ile ilgi ve yetenekleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (kesitsel bir çalışma) (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>'nden erişilmiştir (Tez No: 278150).
- Schultheiss, D.P.E. (2008). Current status and future agenda for the theory, research, and practice of childhood career development. *Career Development Quarterly*, 57(1), 7-24.
- Schultheiss, D. E. P., Palma, T. V. ve Manzi, A. J. (2005). Career development in middle childhood: A qualitative inquiry. *The Career Development Quarterly*, 53(3), 246-262. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2005.tb00994.x>
- Schultheiss, D. E. P. ve Stead, B.G. (2010). Validity of childhood career development scale scores in South Africa. *Int J Edu Vocat Guidance*, 10, 73-88. <https://doi.org/10.1007/s10775-010-9175-y>
- Selanik Ay, T., ve Emeksever, A. (2016). İlkokul öğrencilerinin hikâyelerine dayalı olarak mesleklere ilişkin algılarının incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 9(44), 968-983. <https://doi.org/10.17719/jisr.20164420167>
- Seçer, İ. (2013). SPSS ve LISREL ile pratik veri analizi: Analiz ve Raporlaştırma. Anı Yayıncılık.
- Super D.E. (1990) *A life span, life-space approach to career development*. In *career choice and development*, 2nd ed. (Eds D Brown, L Brooks):197–261. San Francisco, Jossey–Bass.
- Tracey, T.J. (2002). Development of interests and competency beliefs: A 1-year longitudinal study of fifth- to eighth-grade students using the ICAR and structural equation modeling. *Journal of Counseling Psychology*, 49, 148-163. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.49.2.148>
- Trice, A.D. ve Tillapaugh, P. (1991). Children's estimates of their parents' job satisfaction. *Psychological Reports*, 69, 63-66. <https://doi.org/10.2466/PR0.69.5.63-66>
- Turner, S. L., Steward, J. C., ve Lapan, R. T. (2004). Family factors associated with sixthgrade adolescents' math and science career interests. *The Career Development Quarterly*, 53, 41-52. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2004.tb00654.x>
- Ültanır, E. (2014). Çocukluk Döneminde Kariyer Eğitiminin Önemi ve Kariyer Gelişimi Kuramları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1),67-83. <https://doi.org/10.11616/AbantSbe.11>
- Wise, R., Charner, I. and Randour, M. L. (1976). A conceptual framework for career awareness in career decision-making. *The Counseling Psychologist*, 6(3), 47-53. <https://doi.org/10.1177/001100007600600309>
- Wood, C. ve Kazubowski, Y. (2008). The career development needs of rural elementary school students. *The Elementary School Journal*, 108(5), 431-444. <https://doi.org/10.1086/589472>
- Yayla, A. ve Bacanlı, F. (2011). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimleri ile karar verme stilleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(3), 1148-1159.

- Yaylacı, G. Ö. (2007). İlköğretim düzeyinde kariyer eğitimi ve danışmanlığı. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 40, 119-140.
- Yazıcıoğlu, A. (2008). İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin mesleki karar düzeylerinin incelenmesi: uzunlamasına bir çalışma (Yüksek Lisans Tezi). [https://tez.yok.gov.tr/ UlusalTezMerkezi/](https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/)'nden erişilmiştir (Tez No: 220078).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Seçkin Yayıncılık.